

100 ÉVE SZÜLETETT KISZELY GYULA TECHNIKATÖRTÉNÉSZ

Kiszely Gyula
1911–1997

100 éve született Kiszely Gyula, a vaskohászati technikatörténet kutatásának egyik legjelentősebb személyisége, a Kohászati Múzeum és az Öntödei Múzeum alapítója, iparrégészeti kutatások szervezője, a kohászati irodalom művelője. Kiszely Gyula legnagyobb erénye szervezőképessége, kapcsolatteremtő képessége, nagy munkabírása, precizitása volt. Az Öntödei Múzeum 2011. április 28-án tartott emlékülése mutatta be életét, munkásságát.

Kiszely Gyula 1911. március 12-én Diósgyőrben született. A felsőkereskedelmi érettségi, majd a sorkatonai szolgálat letöltése után pályafutását 1933-ban a MÁVAG diósgyőri vasgyárában kezdte. Jó szervezőképességével hamar kitűnt, és 1935-ben Budapestre költözése után kinevezték a budapesti központ csoportvezetőjének. Beiratkozott a műegyetem Közgazdaságtudományi Karára, de a világháború miatt félbeszakadtak tanulmányai. A háború után megbízták a budapesti kereskedelmi kirendeltség megszervezésével és vezetésével, s ezt a munkakört látta el nyugdíjba vonulásáig, 1972-ig.

Hivatali munkája mellett szívós tanulással, autodidakta módon muzeológussá képezte magát. Elévülhetetlen érdeme, hogy segítségével 1952-ben a romos újmassai kohót megmentették a teljes pusztulástól, majd ez lett az ország első ipari műemléke. Ő irányította a gyár múltjának kutatását Diósgyőrben, és ennek eredményeképpen 1960-ban megnyílt a Kohászati Múzeum, mely végleges helyére, a volt kancellária épületébe hat évvel később költözött.

Országos szervezetet hozott létre, *dr. Schleicher Aladár* professzor elnökletével 1956-ban megalapította a Kohászati Történeti Bizottságot, s ennek titkáraként bevonta a forráskutatás, az iparrégészet és a történetírás legjelesebb szaktekintélyeit is a munkákba. Tizenhat év alatt 41 kötetben jelentette meg a bizottság tagjainak kutatási eredményeit. Iparrégészeti ásatásokkal középkori bucakemencéket tártak fel, s egy évtized alatt, az 1960-as évek végére húsz vasgyártó hely viszonyait tisztázták. Közben saját kutatásairól is folyamatosan jelentek meg publikációk.

Legmaradandóbb alkotása mégis az Öntödei Múzeum megalapítása volt. 1964-ben, amikor a zajos, füstös öntödét le kellett állítani, újabb feladatként vállalta a vízivárosi Ganz-törzsgyár épületének és berendezéseinek megmentését. Minden hivatalos és társadalmi erőt megmozgatva elérte, hogy az 1858–62-ben épült sédtető, fagerendás öntödét ipari műemlékké nyilvánítsák, s 1969-ben megnyissák Európa első öntödei múzeumát. Nyugdíjba vonulásáig, 1972-ig a múzeum igazgatója, és az itt működő diósgyőri kereskedelmi kirendeltség vezetője volt.

Nyugdíjasként mint az Országos Műszaki Múzeum (OMM) főmunkatársa továbbra is a műszaki értékek megmentésével, kutatásainak feldolgozásával foglalkozott, könyveket írt, létrehozta az ÖM parkjában a neves kohász személyiségek szoborpanteonját. A rendszerváltás

viharaiban is segítette, hogy mindkét szakmúzeum állami védőszárnyakat jelentő szervezethez csatlakozzék. Így lett 1994-ben a két intézmény az OMM filiája.

1997. július 18-án bekövetkezett haláláig vezette az OMBKE öntészettörténeti és múzeumi szakcsoportját. Kéziratait, hagyatékát, számos kitüntetését az Öntödei Múzeum őrzi.

Kiszely Gyula tiszteletére születésének 100. évfordulója alkalmából az Öntödei Múzeum 2011. április 28-án emlékülést szervezett.

Az emlékülés résztvevői, az első sorban a család hozzátartozói és az előadók

A megemlékezés komolyzenei bevezetővel kezdődött. *Kovács Z. László* tubaművész és *Kémenczy Antal* zongoraművész varázsolt ünnepi hangulatot az egykori öntőcsarnok falai közé.

Elsőként *dr. Krámlí Mihály*, az MMKM ez év elején kinevezett főigazgatója köszöntötte a vendégeket, és méltatta Kiszely Gyula múzsalapítói érdemeit.

Ezután előadásokat hallgatott meg a nagyszámú résztvevő, akik között az OMBKE tagjai, az öntödék és a MÖSZ képviselői, a társmúzeumok munkatársai, a múzeum barátai és a környékbeli lakók voltak jelen. Örömkre szolgált, hogy a Kiszely család hozzátartozói is megjelentek.

Az első előadó *dr. Fónagy Zoltán*, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa volt, aki az ipari szakmúzeumok szerepéről, jövőjéről beszélt.

Ezután *dr. Tardy Pál*, a Közép-európai Vaskultúra Útja Egyesület magyarországi tagozatának elnöke méltatta Kiszely Gyula jelentőségét a magyar vaskultúra felderítésében.

Színésítette az előadások sorát *Thiele Adámnak*, a BME Anyagtudomány és Technológia Tanszék doktoranduszának videofilmes előadása az Árpád-kori bucavaskohászat technológiájáról. Kísérleteik során sikerült néhány kg-os kovácsolható vasbucát előállítaniuk gyepvasércből, őskohászati módszerekkel.

Dr. Gömöri János, az MTA VEAB Iparrégészeti Munkabizottsága vezetőjének előadása a vasművesség iparrégészeti kutatásairól szólt. Előadásában felhívta a figyelmet a somogyfajszki Árpád-kori bucavasolvasztó telep fölé emelt épület siralmas állapotára, s szakmai összefogást javasolt a bemutatóhely megmentésére.

Végül *dr. Nagy Lajos* OMBKE-elnök kiállítás megnyitó beszéde hangzott el, aki szintén méltatta Kiszely Gyula érdemeit, és megköszönte az emlékkiállítás készítőinek munkáját.

Az Öntödei Múzeum volt munkatársai, *Schudich Anna* egykori archívumkezelő és *dr. Klug Ottó* egykori könyvtáros összeállításában kamarakiállítással emlékezett meg alapítójáról. A vitrinekben a múzeum gazdag anyagából válogatott kéziratok, cikkek, könyvek, személyes

iratok, kitüntetések mutatják be Kiszely Gyula életét, szakirodalmi, múzeumszervezői munkásságát. A kiállítás ez év végéig tekinthető meg.

Ezután az emlékülés résztvevői a múzeum bejáratánál elhelyezett emléktáblát koszorúzták meg. A Magyar Öntészeti Szövetség, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, a Kiszely Gyula által alapított Öntészettörténeti és Múzeumi Szakcsoport, a hozzátartozók, tisztelők és az Öntödei Múzeum helyezte el koszorúit a fent említett zenei duó által előadott dallamok kíséretében.

Az évforduló alkalmából jelent meg az Öntödei Múzeumi Füzetek 20. kötete *Rempert Zoltán* és *L. Kiss Katalin* tollából A Kohászati Történeti Bizottság alapítása és tevékenysége címen. A 76 oldalas kötet képekkel illusztrálva mutatja be a KTB megalakítását, célkitűzéseit. Beszámol az anyaggyűjtésről, a régészeti eredményekről, majd részletesen ír az egyik legjelentősebb ásatásról, az imolai bucakemence feltárásáról. Az utolsó fejezetek az Öntödei Múzeum megalakulásáról, jelenéről és a KTB utóéletéről, történelmi jelentőségéről szólnak.

Schudich Anna